

UDK 34 (497,17)

ISSN 1409-7303

ЗДРУЖЕНИЕ НА СУДИИТЕ НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

JUDGES' ASSOCIATION OF THE REPUBLIC OF MACEDONIA

СУДИСКА РЕВИЈА

JUDICIAL REVIEW

Март 1999

Број 1

ГОДИНА V

Автори: проф. д-р Алексеј Дума, д-р Наташа Давчева, д-р Златко Јаковски, д-р Александар Станков, проф. д-р Карпош Бошковски, доц. д-р Биљана Јаневска, доц. д-р Здравко Чакар, асист. д-р Миле Белокаповски асист. д-р Верица Поповска, *Институт за судска медицина и криминалистика- Скопје.*

КВАЛИФИКАЦИЈА НА ТЕЛЕСНИ ПОВРЕДИ

Поимите класификација и квалификација на телесна повреда по својата содржина и цел битно се разликуваат и имаат различна намена.

КЛАСИФИКАЦИЈА на телесна повреда е исклучиво медицинска постапка базирана врз основа на медицински документи и за потреби на медицинската наука. Класификацијата на телесните повреди е универзална за целиот свет, се врши врз основа на шифрарник за телесни повреди и заболувања, издаден од Светската здравствена организација. Класификацијата на телесните повреди и заболувања има основна задача да ја поедностави медицинската комуникација и епидемиолошкостатистичката анализа на телесните повреди и заболувања, за целиот свет.

КВАЛИФИКАЦИЈАТА на телесни повреди е специфична постапка, пропишана со одредбите на Кривичниот законик и Законот на кривичната постапка за секоја земја одделно. Основна цел на квалификацијата на телесните повреди е да се усогласи медицинското знаење и да се прилагоди на потребите на правната наука, поконкретно, да се вклопи во правното дефинирање на степените на тежина на телесните повреди. Основната разлика на оваа постапка од сите останати анализи на пореметување на здравјето за медицински потреби, е тоа што оваа анализа се врши врз основа на опишани состојби во членовите на Кривичниот законик на секоја држава. Конкретно, кај нас, квалификацијата на телесните повреди од кривично-правен аспект се врши врз основа на одредбите на член 130 и член 131 од К.З. на Република Македонија, објавен во „Службен весник на РМ., бр.37/96 од 29.07.1996 година.

Анализирајќи ја тежината на телесните повреди, спрема одредбите во Кривичниот законик, лекарот е должен, во контекст на дефинираните поими во КЗ, да изврши целосна и детална анализа на повредата, користејќи ги современите медицински знаења така што лекарот ќе може д ги согледа сите паталогски и патофизиолошки механизми кои биле активирани со настанување на

повредата. Тој е должен, при анализирањето, да го познава комплетниот механизам на еволуција на паталозките и патофизиолошките механизми предизвикани од настанатата повреда како би можел да биде категоричен во произнесувањето за влијанието на настанатите промени врз нормалните животни функции и апроксимативното времетраење на настанатите промени (настанување на траен инвалидитет). Ваквата медицинска анализа, е стандардна постапка при анализирање на секое пореметување на здравјето во фаза на поставување на дијагноза. Специфичноста на судско медицинската анализа на пореметување на здравјето е во посебна едуцираност, ваквиот вид на анализа да биде преточен и изнесен на разбирлив начин за лаици и базиран на одредби дефинирани во одреден закон (КЗ), така што анализата би можела да биде разбирлива за правното лице и употреблива за потребите на постапката што тоа ја води.

Во нашиот Кривичен законик, телесните повреди се дефинирани со два члена:

- телесна повреда (**член 130**)
- тешка телесна повреда (**член 131**)

Член 130 гласи:

(1) Тој којшто друг телесно ќе го повреди или ќе му го наруши здравјето, ќе се казни со парична казна или со затвор до една година.

(2) Судот може на сторителот на делото од став 1 да му изрече судска опомена ако бил предизвикан со особено навредливо или грубо однесување на оштетенитот.

(3) Гонетието за делото од став 1 се презема по приватна тужба.

Член 131 гласи:

(1) Тој којшто друг теешко телесно ќе го повреди или здравјето теешко ќе му го наруши, ќе се казни со затвор од шест месеци до пет години.

(2) Тој којшто теешко телесно ќе го повреди или здравјето потеешко ќе му го наруши и поради тоа ќе му биде доведен во опасност живоото на повредениот или ќе му биде уништен или трајно и во значителна мера ослабен некој важен дел од телото или некој важен орган или ќе биде предизвикана трајна

неспособности за работа воопшто или за работата за која е особено или трајно и тешко ќе му биде нарушено неговојо здравје или ќе биде нагреден, ќе се казни со затвор од една до десет години.

(3) Ако поради тешката телесна повреда од ставовите 1 и 2 повредениот ќе умре, сторителот ќе се казни со затвор најмалку една година.

(4) Тој којшто делото од ставовите 1 и 2 ќе го стори од небрежности, ќе се казни со парична казна или со затвор до три години.

(5) Тој којшто делото ќе го стори на миз, доведен без своја вина во состојба на силна раздразненост со напад или со тешко навредување од страна на повредениот, ќе се казни за делото од став 1 со парична казна или со затвор до три години, а за делото од ставовите 2 и 3 со затвор од една до пет години.

Во овие два члена законодавецот направил обид да ги санкционира телесните оштетувања, при што:

Во **член 130**, телесната повреда ја опишува како општ поим. Во овој член се опфатени сите телесни оштетувања без разлика на нивната тежина. Заради тоа што, во следниот член 131 обрнал посебно внимание на тешките телесни повреди, односно телесни повреди коишто предизвикуваат одредено пореметување во нормалното функционирање на организмот, сметал дека секое друго телесно оштетување освен тешката телесна повреда, која е јасно дефинирана во соодветниот член не претставува телесно оштетување коешто би можело да предизвика било какво пореметување на телесната функција, па заради тоа смета дека може да се гони по приватна тужба доколку е во интерес на оштетената странка.

Во **член 131** опишани се тешки телесни повреди, во сите нивни облици и форми.

Во **став 1** за тешката телесна повреда, споменато е дека секоја тешка телесна повреда ќе биде соодветно санкционирана, но во овој став поимот „тешка телесна повреда“, е апстрактен односно не е дефиниран.

Дефинирањето на тешката телесна повреда е во **став 2** за тешка телесна повреда (**Квалификувана тешка телесна повреда**). Во овој став опишани се одредени состојби коишто законодавецот посебно ги санкционира. Конкретно, во став 2 како тешка телесна повреда наведени се повеќе независни, различни, квалификаторни елементи со коишто вештакот треба да може целосно или

делумно, или да не може, да ја дефинира констатираната повреда, анализирано од медицински аспект.

- Во овј став е наведено дека со повредата треба да биде предизвикано толку тешко телесно оштетување или нарушување на здравјето кое би преставувало конкретна опасност по животот на повредениот. Тргувајќи од овј квалификаторен елемент е јасно дека ваквата телесна повреда по правило доведува до смртен исход, а во конкретниот случај, заради стек на одредени околности (склоности на организмот, соодветна и навремена помош, локализацијата и обемот на повредата и низа други околности) не доведе до смртен исход; На пример: импресивна фрактура на коски на черепот, контузија на мозокот, убодна рана на срцевиот мускул, убодна или огнотрелна повреда. Во колку повредата по нејзиниот вид и локализација можела да предизвика конкретна опасност по животот, но во конкретниот случај не преставувала повреда која конкретно го загрозила животот, зборуваме за телесна повреда со апстрактна опасност по животот елиминирајќи го поимот конкретна. Со тоа овој вид на тешка телесна повреда се поместува за еден степен погоре во тешка телесна повреда. На пример: фрактура на коски на черепот без изместување, без создавање на крвен подлив под и над мозочните овојници и без видливи и регистрирани оштетувања на мозочното тикиво. Во колку не постои ниеден од елементите апстрактна и конкретна опасност по животот, пример: дејство на тапа тврда сила во предел на главата, која освен што предизвикала повреда на меката обвивка на главата не предизвикала ниедно од предходно опишаните оштетувања, повредата излегува од сферата на тешките телесни повреди, заради непостоењето на ниеден од квалифиакторните елементи.

- Иста е логиката и за следниот квалификаторен елемент "*ќе му биде уништен или ирајно и во значителна мера ослабен некој важен дел од телото или некој важен орган*".

Законодавецот ја предвидел и *ирајнаа неспособност за работа*, како општа така и професионална како квалификаторен елемент на особено тешката телесна повреда, при што намалувањето на работната способност треба да е докажана во апсолутна смисла на зборот. Поимите, општа работна способност и професионалната работна способност се јасно детерминирани: првиот, се однесува на работна способност за било која работа пред се за луѓе кои не се бават со одредена професија од која обезбедуваат егзистенција. Додека професионална работна способност е работна способност која овозможува извршување на конкретна професија со која

оштетениот си обезбедува егзистенција. Пр.: ампутирање на последниот членок на малото прсте претставува трајно, но не и значително оштетување на неважен дел од телото, без било какво позначајно пореметување на функцијата на дланката. Во колку таа повреда е нанесена кај една домаќинка нема простор да зборуваме за било какво пореметување на општата работна способност.

Спротивно на тоа во колку истата повреда е настаната кај виолинист или клавирист или хирург, тогаш зборуваме за битно намалување на професионалната работна способност.

- Во однос на квалификаторниот елемент "*трајно и тешко нарушување на здравјеџо*" вештакот анализирајќи го конкретното оштетување мора да добие комплетна претстава за степенот на оштетување на општата здравствена состојба кај оштетениот, секако земајќи ги предвид полот и возраста на оштетениот. Пример: во однос на овој квалификаторен елемент апстрахирајќи ги сите други квалификаторни елементи, состојбата после вадењето на слезената нема да предизвика исто пореметување на здравствената состојба кај едно дете и кај една возрасна особа. Ова оштетување мора да има елементи на трајност и да претставува тешко нарушување на здравјето. Пример: одземеност на дел од телото.

- Последниот квалификаторен елемент во став 2 е *нагрденосѝ*, односно кога кај оштетениот ќе биде предизвикан најтешкиот степен на естетска промена на видлив или условно видлив дел од телото која има карактер на нагрденост. Една естетска промена да има карактер на нагрденост значи кај посматрачот да предизвика непријатно чувство на гадење, одвратност, одбивност и интезивно сожалување. Оваа повреда треба да биде на видлив дело од телото, односно на делови од телото што претставуваат дел од секојдневната мимика, откриени делови на телото: раце, лице, дел од вратот, или условно видливи делови од телото во одредени околности, на пример: плажа или интимни моменти. При анализирање на овој вид на естетска промена, битно влијание има полот и возраста на повредениот, земајќи ги предвид горенаведените услови, а во одредени случаи и професијата со која се занимава. Во оваа група повреди најчесто спаѓаат лузните од термичките повреди. Секако, различен впечаток кај посматрачот ќе предизвика лузна во предел на абдоменот предизвикана од изгореница кај една млада девојка или една танчерка, или возрасна осумдесетгодишна жена која завршила со репродуктивниот период.

Правната логика на дефинирањето на тежината на телесните повреди е следна: законодавецот во став 2 на тешка телесна повреда,

целосно и комплетно ја дефинирал тргнувајќи од медицинската логика, погоре опишана, за анализирање на телесна повреда, вештакот е должен во апсолутна смисла на зборот констатираната повреда да ја препознае во една од дефинираните состојби во став 2. Доколку тоа не е во состојба да го направи во апсолутна смисла, тогаш по пат на елиминација се движи спрема горе, спрема став 1 од тешка телесна повреда, односно излегува од сферата на дефинирани телесни повреди. На пример: под став 2 е наведено дека... *"ќе му биде трајно или во значајна мера оштетен важен дел од телото или некој орган"* ... Во овој дел, кумулативно се дадени три елементи, дека оштетувањето треба да биде предизвикано на важен дел од телото или орган и дека тоа оштетување треба да биде во значителна мера и да е трајно. Само во тој случај ќе се работи од став 2. тешка телесна повреда. Во колку еден од овие елементи не е присутен кај анализираната повреда, односно да е во значителна мера без елементи на трајност, после одредено време да настане комплетно санирање на телесната повреда (скршеница на долга коска без изместување), или обратно да се работи за незначителна повреда која има елементи на трајност (пр.скршување на фаланга на прст, со изместување на фрагментите, која би оставила траен деформитет заради лошото сраснување на фрагментите), не се работи за квалификувана тешка телесна повреда. Во тој случај би зборувале за тешка телесна повреда од став 1. Во колку и двата елементи не се присутни, тогаш оштетувањето на здравјето излегува од сферата на тешка телесна повреда. За да може да си дозволи ваков пристап на анализа на телесната повреда, неопходно е вештакот да ги земе предвид функцијата и потребата од функција на делот од телото или орган секако земајќи го во предвид полот, возраста и професијата на оштетениот, како и да има целосно и детално познавање за видот на повредата која ја анализира. За да би можел јасно да ги разграничи последиците или евентуално настанатите компликации од предизвиканата повреда или уделот на одредени состојби и склоности на организмот во механизмот на нивното настанување и низа други околности кои би можеле да доведат тој тел од телото да биде условно видлив. Овој вид на оштетување треба многу внимателно да биде анализиран, земајќи го предвид чувството на обичните посматрачи, а не професионалци коишто бавејќи се со својата специфична професија (хирурзи, пластичари, паталози и слично) создале други критериуми спрема анализирањето на одредена повреда.

При анализирањето на телесните повреди, во контекст на одредбите на КЗ, доволно е да биде препознаен еден од квалификаторните елементи, на начин како што погоре е анализирано, за да може да се изврши квалификација на телесна повреда спрема КЗ на РМ.

Во **сџав 3** за тешка телесна повреда, опфатен е најтежок степен на телесно оштетување, односно тешки телесни повреди коишто со своето дејство врз организмот на оштетениот имале за последица смрт. Анализирајќи ги повредите опфатени со овој став на член 131, на вештакот треба да му биде јасно разграничени поимите последица и компликација. Заради тоа неопходно е потребно при изготвувањето на вештачењето да се има целосна и детална претстава за субјективните карактеристики на состојбата на здравјето на оштетениот пред нанесувањето на повредата, како и целосна и детална претстава за видот и карактерот на нанесената повреда, како и нејзиното влијание врз животните функции. Зборувајќи за овој вид повреда, при вештачењето неопходно е потребно да се земат предвид сите објективни и субјективни околности што влијаеле на смртниот исход: започнувајќи од локализацијата, видот на повредата, време на првата укажана помош, соодветноста на укажаната помош, превземеното лекување, дадената терапија, состојбата на организмот, се до одредени субјективни карактеристики на организмот: возраст, пол и предходни заболувања. Анализирајќи го овој вид на повреда, задачата на вештакот е да се произнесе само за тежината на повредата и медицинските околности кои довеле до смртен исход, а диференцирањето на разликите во правното квалификување на овој вид на повреда со кривичното дело убиство, треба да го направи судот чија задача меѓу другото, е преку постапката што ја води да ја докаже намерата на извршителот при извршувањето на кривичното дело. Секое излегување од сферата на својата базична научна дисциплина, медицината, преставува шпекулација и рушење на начелата на професионалност. Па заради тоа вештакот од областа на медицината неопходно е потребно да остане во сферата на својата професија, анализирајќи ги сите расположиви факти од професионален аспект, а кривично правната квалификација останува во професионалната сфера на судот.

Во **сџав 4** за тешката телесна повреда опфатени со тешки телесни повреди не по својата тежина, туку врз основа на посебностите и одредените околности во начинот на нивното извршување. Судот за овој став се впушта во анализа на елементите

на пресметливост или небрежност на извршителот во врешењето на кривичното дело, што пред се, во кривичноправната постапка е право на убедување на судот. Судот за да може да донесе што пообјективни квалификации, од овој аспект, покрај другото, неопходно му е потребно подетално анализирање на елементите на свесот и постоење на намера, односно сите елементи што ги дефинираат поимите свесна и несвесна небрежност како основни квалификаторни елементи на небрежноста. И во оваа постапка лекарот-вештак не може активно да се впушта, зашто ги надминува рамките на неговото професионално знаење.

Во *стивои* 5, законодавецот ја анализира посебната психичка состојба на извршителот при извршувањето на делото, нанесување на тешка телесна повреда, во која е ставен заради одредено предходно дејствување на оштетениот спрема него. Овој став се однесува на анализирањето на причината за извршеното дело, нанесувањена тешка телесна повреда, давајќи ја можноста за земање на олеснителна околност во однос на одредувањето на казната, посебната психичка состојба на извршителот во која бил ставен заради одредено дејствување на оштетениот спрема него. За квалификување по овој став неопходно е потребно судот да осознае дека извршителот немал намера да го повреди оштетениот, дека не се подготвувал за тоа дело, и дека целото дејствување било направено во миг, во состојба на силна раздразливост, односно во афективна состојба на пресметливост до која го довела жртвата со одредено дејствување спрема него. Дејствувањето на жртвата, објективно, требало да биде од таков тип и интензитет во контекст на интелектуалното и културно ниво на извршителот да го доведе во состојба на намалена пресметливост: со разни навреди или друг вид на вербална агресија. Извршувањето на ваквото дело може да биде направено само додека постои дејствувањето на жртвата спрема извршителот, и затоа се вели дека е извршено во миг и дека не постојат никакви претходни елементи за намера и припрема за извршување на делото. Во оваа ситуација, делото се извршува со предмети кои во тој миг му се наоѓаат при рака на извршителот и кои му биле лесно дофатни. Во квалификувањето на горенаведените елементи на судот му е неопходно потребна помош од вешто лице од областа на судската психијатрија.

Вештакот е должен детално да го изанализира целиот тек на настанот спрема предходно добиените податоци од страна на истражните и судските органи. При секое вештачење, вештакот не смее да излезе од сферата на својата професија. Затоа

професионално е надопуштено во својата изјава да користи правна терминологија и да врши правна квалификација на одредено кривично дело. Тој мора да остане во сферата на своето професионално дејствување, а неговото изнесување мора да биде јасно, на разбирлив народен начин и во контекст на одредбите на КЗ. Така, во вештачењето не може да стои на пр.: "ошшианаџа џелесна џовреда џреџсџавува џеџка џелесна џовреда од член 131, сџав 2", туку мора со јасни и прецизни изрази користејќи ги наведените описни елементи да го дефинира своето вештачење, пр.: "ошшианаџа џелесна џовреда џреџсџавува џеџка џелесна џовреда која џредизвикала конкретна оџасносџ џо живоџоџ на ошџеџениоџ". На ваков начин судот, детално познавајќи ги одредбите во соодветниот закон, може да изврши јасно и прецизно квалификување на телесната повреда.